

Vlaanderen
is landbouw & visserij

DE BIOLOGISCHE LANDBOUW IN VLAANDEREN

Stand van zaken 2017

DEPARTEMENT
LANDBOUW & VISSERIJ

2018

WWW.VLAANDEREN.BE/LANDBOUW

DE BIOLOGISCHE
LANDBOUW IN
VLAANDEREN

Stand van zaken 2017

Auteurs: Ilse Timmermans, Luc Van Bellegem

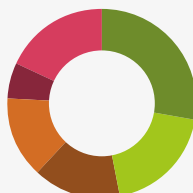
BIOLOGISCHE LANDBOUW IN VLAANDEREN

LANDBOUWBEDRIJF

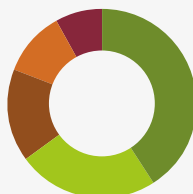
468
landbouwbedrijven

+ 9% in 2017

7.367 ha
areaal

+ 6% in 2017

Typologische indeling biologische landbouwbedrijven

- gespecialiseerde tuinbouw: groenten in openlucht **28%**
- gespecialiseerde dierlijke productie **19%**
- gespecialiseerde fruitteeltbedrijven **15%**
- gespecialiseerde akkerbouw **14%**
- overige gespecialiseerde bedrijven **6%**
- bedrijven met combinaties van activiteiten **18%**

Samenstelling bioareaal

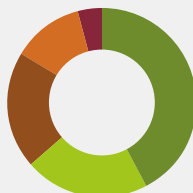
- weiden en bossen **41%**
- bodembedekker/groenbemester **24%**
- akkerbouw **16%**
- aardappel, groenten en kruiden **11%**
- fruitteelt **8%**

CONSUMPTIE

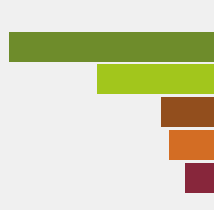
€ 193 mln.
bestedingen aan biologische
verse voeding en dranken

+ 11% in 2017

2,4%
Vlaams marktaandeel bio
verse voeding en dranken

+0,24% marktaandeel in 2017

Biobestedingen aan verse voeding en dranken

- aardappelen, groenten en fruit **42%**
- vlees, vis en ei **21%**
- zuivel **20%**
- graanproducten **12%**
- wijn en bier **4%**

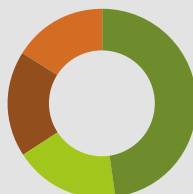
Marktaandeelen biologische verse voeding en dranken

- vleesvervangers **26%**
- eieren **15%**
- groenten **7%**
- aardappelen **6%**
- fruit **4%**

OVERHEID

€ 4,1 mln.
overheidsuitgaven
(Vlaams + Europees)

Thematische verdeling overheidsuitgaven

- biologische productie **48%**
- keten- en marktontwikkeling **18%**
- onderzoek en kennisuitwisseling **18%**
- communicatie, promotie en draagvlakverbreding **16%**

Het marktaandeel van de biologische versproducten in België groeit gestaag: in 2017 had bio een aandeel van 3,2% in de totale bestedingen aan versproducten (t.o.v. 3% in 2016). Ook in Vlaanderen groeit het marktaandeel van biologische versproducten (2,4%).

Het aantal kopers die op jaarbasis minstens eenmaal een vers bioproduct kopen, blijft met 9 op de 10 op een hoog peil. De alleenstaanden, zowel oud als jong, hebben het hoogste bioaandeel in hun totale bestedingen aan verse voeding (4,5%). In absolute cijfers zijn de welgestelde gezinnen met kinderen en de welgestelde gepensioneerden de belangrijkste groep biokopers. De grootste stijging qua bioaandeel (periode 2008 tot 2017) vinden we bij de welgestelde gezinnen met kinderen en bij de tweeverdieners zonder kinderen.

De klassieke supermarkt blijft in 2017 het grootste biokanaal, gevolgd door het gespecialiseerde kanaal (speciaalzaak/natuurvoeding/superettes). Met een marktaandeel van 10% blijft de hard discount een kleinere speler op de biomarkt, maar het is wel het sterkst groeiende biokanaal. De hoevewinkel en de boerenmarkt zijn verkoopkanalen met een hoger percentage aan bioproducten in het assortiment dan gemiddeld: een product op vijf is hier biologisch.

1 BIOLOGISCHE LANDBOUW IN DE EU

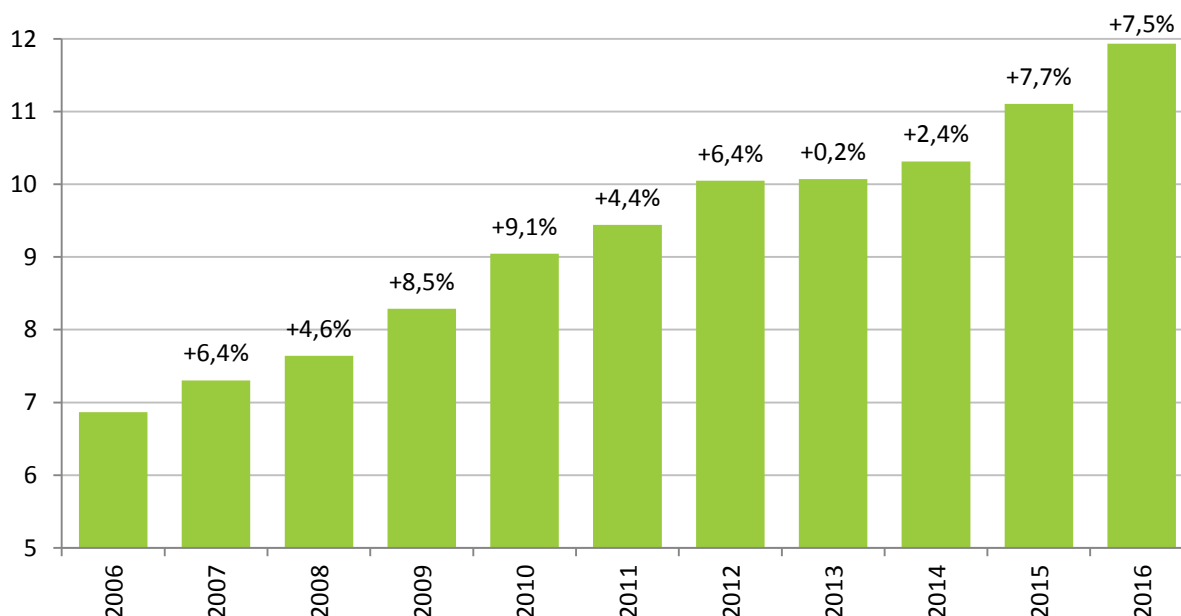
De cijfers in dit hoofdstuk zijn gebaseerd op de statistieken van Eurostat en betreffen de situatie van de biologische sector in de Europese Unie in 2016.

1.1 Groei van de biologische productie zet zich door

In 2016 is het aantal biologische productiebedrijven op Europees niveau gestegen tot meer dan 295.000 (een toename met 10%). Vooral in Hongarije is de stijging markant (+73%), maar ook in Italië (+22%) en Bulgarije (+18%) zien we een sterke toename van het aantal bioproducenten. In Roemenië (-15%), Litouwen (-5%) en het Verenigd Koninkrijk (-1%) daarentegen waren er in 2016 minder biologische landbouwers actief dan in het voorgaande jaar. In Vlaanderen steeg het aantal biolandbouwers met 16% ten opzichte van 2015.

De toename van het aantal biologische producenten heeft een positief effect op het biologisch areaal in de Europese Unie: dit bedroeg in 2016 meer dan 11,9 miljoen hectare, een stijging van 7,5% ten opzichte van 2015. De grootste bioarealen vinden we in Spanje (2 miljoen ha), Italië (1,8 miljoen ha), Frankrijk (1,5 miljoen ha) en Duitsland (1,1 miljoen ha). Samen hebben zij meer dan de helft van het Europese bioareaal in handen. België is op Europees niveau een bescheiden speler met bijna 78.500 hectare biologisch areaal in 2016, een toename met 14% ten opzichte van 2015. In Vlaanderen nam het bioareaal toe tot bijna 7.000 hectare (+30%). De lidstaten die in 2016 de sterkste bioareaalgroei vertoonden, zijn Hongarije (+44%) en Bulgarije (+35%). Het bioareaal liep terug in Malta (-20%), Griekenland (-16%), Roemenië en Polen (beide -8%) en in het Verenigd Koninkrijk (-1%).

Figuur 1: biologisch areaal (bio + omschakeling) in de EU-28, miljoen hectare, 2006-2016

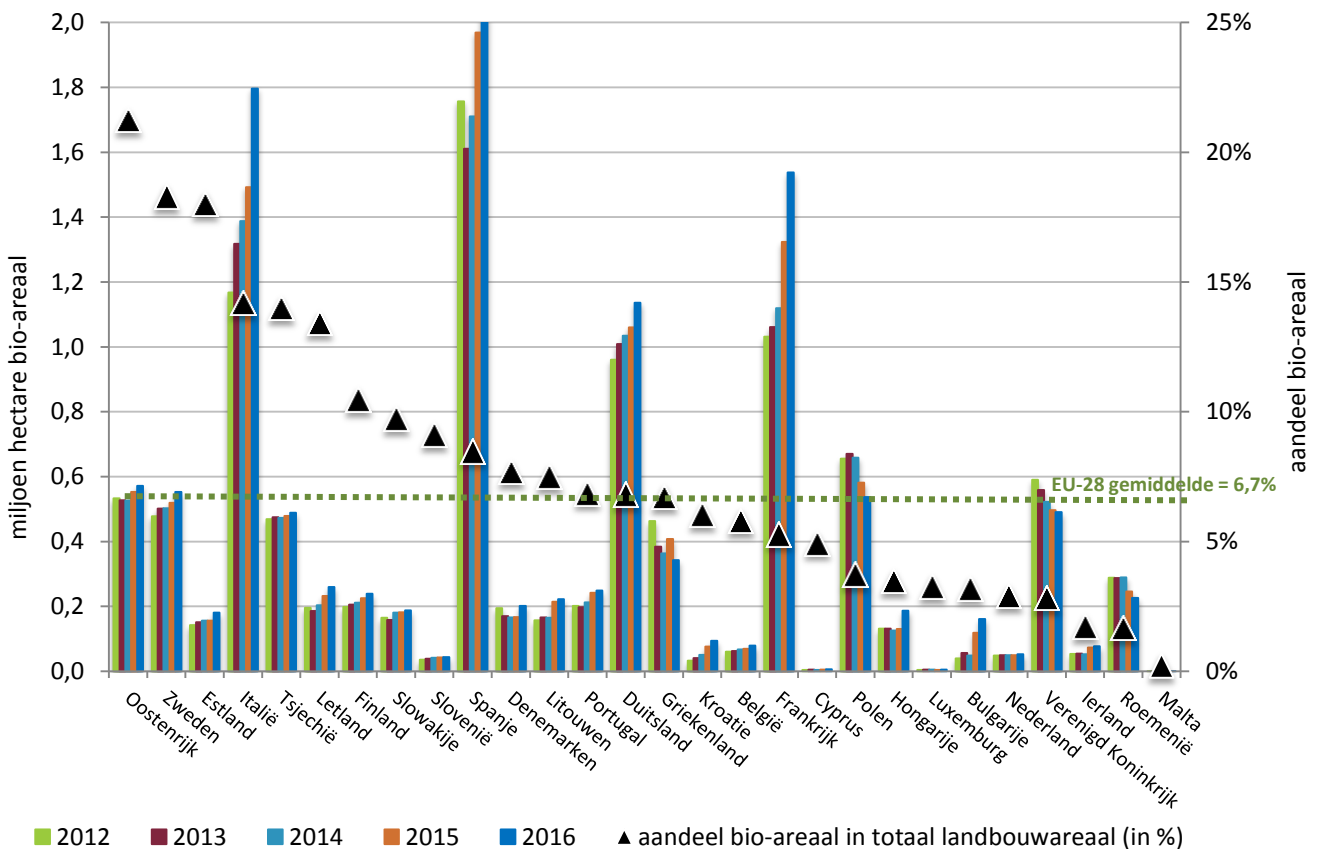

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van Eurostat

6,7% van het totale landbouwareaal in de EU-28 heeft de status biologisch of in omschakeling. De lidstaten met het grootste aandeel biologische landbouw in relatie tot hun totale landbouwareaal zijn Oostenrijk (21%), Zweden en Estland (beide 18%). De kleinste aandelen biologische landbouw vinden we in Malta (0,2%), en in Ierland en Roemenië (beide minder dan 2%). In 2016 bedroeg het bioareaal in België net geen 6% van het beschikbare landbouwareaal. Dat is iets minder dan het Europese gemiddelde. Het Vlaamse bioareaal kwam eind 2016 uit op een aandeel van 1,1% van het totale Vlaamse landbouwareaal.

Meer dan 2,8 miljoen hectare of bijna een vierde van het Europees bioareaal had in 2016 de status van omschakeling. In heel wat EU-28-landen blijft het aandeel omschakeling hoog. Zo beslaat dit in de helft van de lidstaten 25% of meer van het bioareaal, wat aangeeft dat er nog een aanzienlijk groeipotentieel zit in de biologische productie. De hoogste aandelen in omschakeling treffen we vooral aan in lidstaten die pas later zijn toegetreden tot de EU. Bulgarije (77%), Kroatië (69%) en Hongarije (51%) zijn de absolute uitschieters. In 2016 bedroeg het areaal in omschakeling in België bijna 29% van het totale bioareaal. Het omschakelingsareaal in Vlaanderen besloeg 34% van het totale bioareaal, wat eveneens een verdere groei van de biologische landbouw belooft.

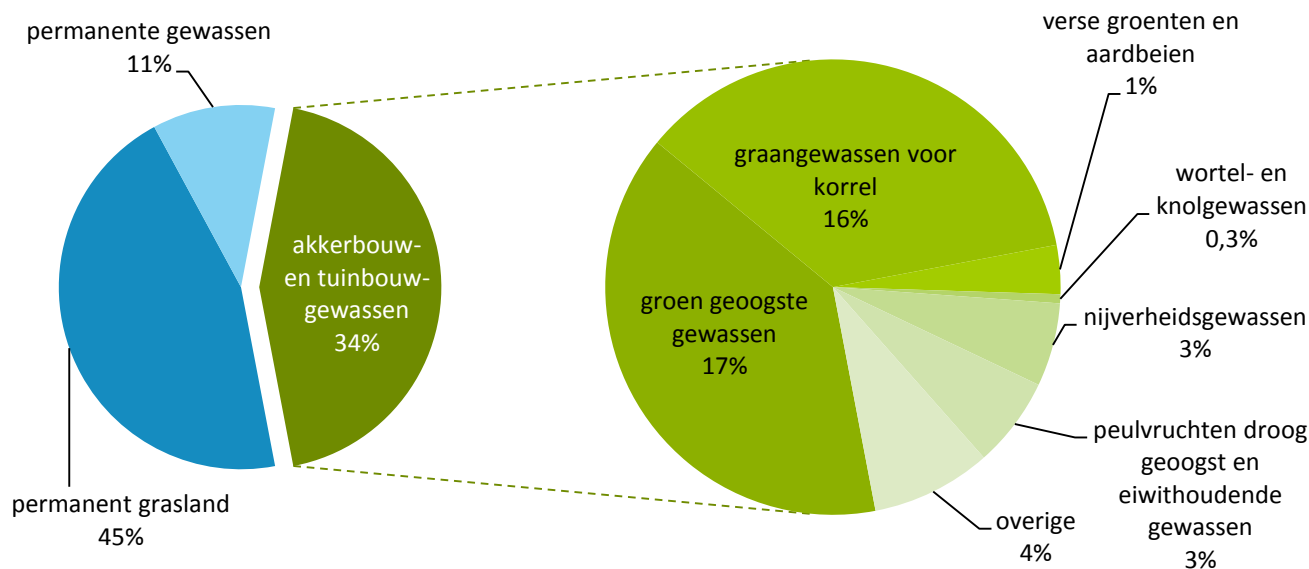
Figuur 2: biologisch areaal (bio + omschakeling) en aandeel hiervan in het totale landbouwareaal, per EU-lidstaat, 2012-2016

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van Eurostat

In 2016 bestond bijna 5,4 miljoen hectare van het Europese biologisch areaal uit permanent grasland. Twee miljoen hectare bioareaal bestaat uit gewassen die groen geoogst worden (voor veevoeder of hernieuwbare energie). De teelt van graangewassen voor de korrel neemt 1,9 miljoen hectare in, terwijl permanente gewassen (voornamelijk fruit- en olijfbomen en wijnstokken) 1,3 miljoen hectare van het biologisch areaal uitmaken.

Figuur 3: samenstelling bioareaal (bio + omschakeling) in de EU-28, 2016

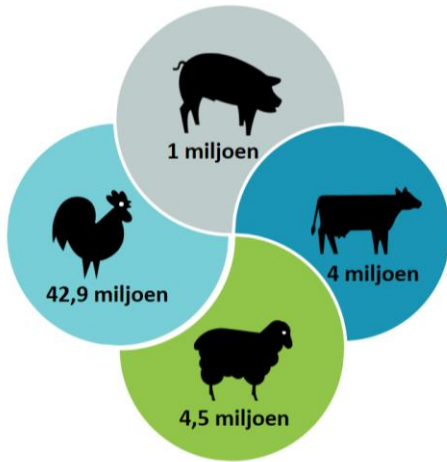
Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van Eurostat

Tussen de lidstaten zijn er echter grote verschillen waar te nemen in samenstelling van de bioarealen. De hoogste percentages aan permanent grasland vinden we bijvoorbeeld in Ierland (92%) en in Tsjechië en Slovenië (beide meer dan 80%), terwijl in Finland slechts 1% van het bioareaal uit permanent grasland bestaat. Bijna drie vierde van het bioareaal aan permanente gewassen bevindt zich in Italië en Spanje, in de Scandinavische landen en in Ierland worden dergelijke gewassen echter nauwelijks geteeld.

De Europese biologische veestapel vertoont eveneens een toename: in 2016 steeg het aantal biorunderen met bijna 8%, het aantal biovarkens groeide met meer dan 5%, het aantal bioschape bleef nagenoeg stabiel. In Vlaanderen nam het aantal biologisch gehouden runderen in 2016 toe met 23%, het aantal biovarkens steeg met ruim 32%.

Figuur 4: biologische veestapel in de EU-28, aantal stuks, 2016

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van Eurostat

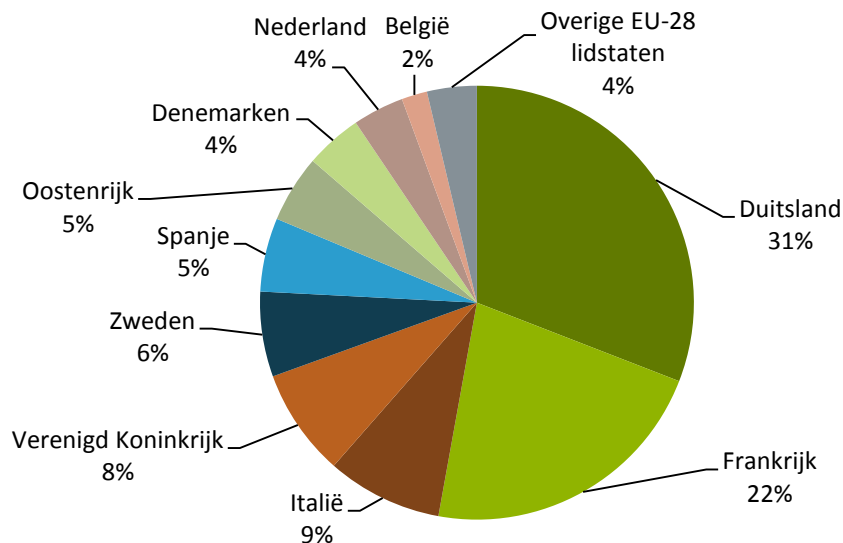
Hierbij moet wel de kanttekening gemaakt worden dat het aandeel van biologisch gekweekte dieren in de totale veestapel in de EU-28 bescheiden blijft: slechts 0,7% van de totale varkensstapel is biologisch, bij de runderen is dat ongeveer 4,5%. Enkele lidstaten spelen wel een opmerkelijke voortrekkersrol: in Oostenrijk bijvoorbeeld is 21% van de runderen en 34% van de schapen en geiten biologisch, in Letland is dat respectievelijk 22% en 33%.

1.2 Populariteit van bioproducten neemt toe

De omzet uit de detailhandel in biologische producten steeg in de Europese Unie in 2016 tot 30,7 miljard euro (een toename met 12% t.o.v. 2015). De EU-28 is hiermee na de Verenigde Staten de tweede grootste eengemaakte markt voor biologische producten. Duitsland domineert de Europese bioretailmarkt met een omzet van bijna 9,5 miljard euro, op ruime afstand gevolgd door Frankrijk (6,7 miljard euro), Italië (2,6 miljard euro) en het Verenigd Koninkrijk (2,5 miljard euro). Duitsland en Frankrijk samen vertegenwoordigen meer dan de helft van de totale Europese omzet in biologische producten. De Belgische consumenten besteedden in 2016 586 miljoen euro aan bioproducten, de Vlaamse consumenten hadden hierin een aandeel van 257 miljoen euro.

Figuur 5: aandeel van lidstaten in de totale EU-28-omzet uit detailhandel in biologische producten, 2016

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van FiBL

De sterkst groeiende EU-consumentenmarkten voor biologische producten zijn Ierland en Frankrijk (beide +22%) en Denemarken (+20%). België kende in 2016 een omzetstijging van bijna 12% t.o.v. het voorgaande jaar en bevindt zich hiermee op het Europese groeigemiddelde. In Vlaanderen groeiden de bestedingen met 8%. In het Verenigd Koninkrijk daarentegen daalde de omzet uit de detailverkoop van biologische producten met 5,5%.

Nemen we het aandeel van bioproducten in de totale nationale retailverkoop onder de loep, dan blijkt dat Denemarken in 2016 andermaal koploper is binnen de EU-28 met een biomarktaandeel van bijna 10%. Luxemburg bezet de tweede plek met 8,6%, terwijl Zweden en Oostenrijk de derde plaats delen met elk een marktaandeel biologische producten van net geen 8%. Het biomarktaandeel in België bedroeg 3,2% van de totale retailverkoop. Denemarken vertoont bovendien de hoogste consumptie van bioproducten per hoofd van de bevolking per jaar (227 euro), gevolgd door Zweden (197 euro). In België was dit net geen 52 euro. De laagste bioconsumptiecijfers per capita vinden we in de Oost-Europese landen en in Cyprus.

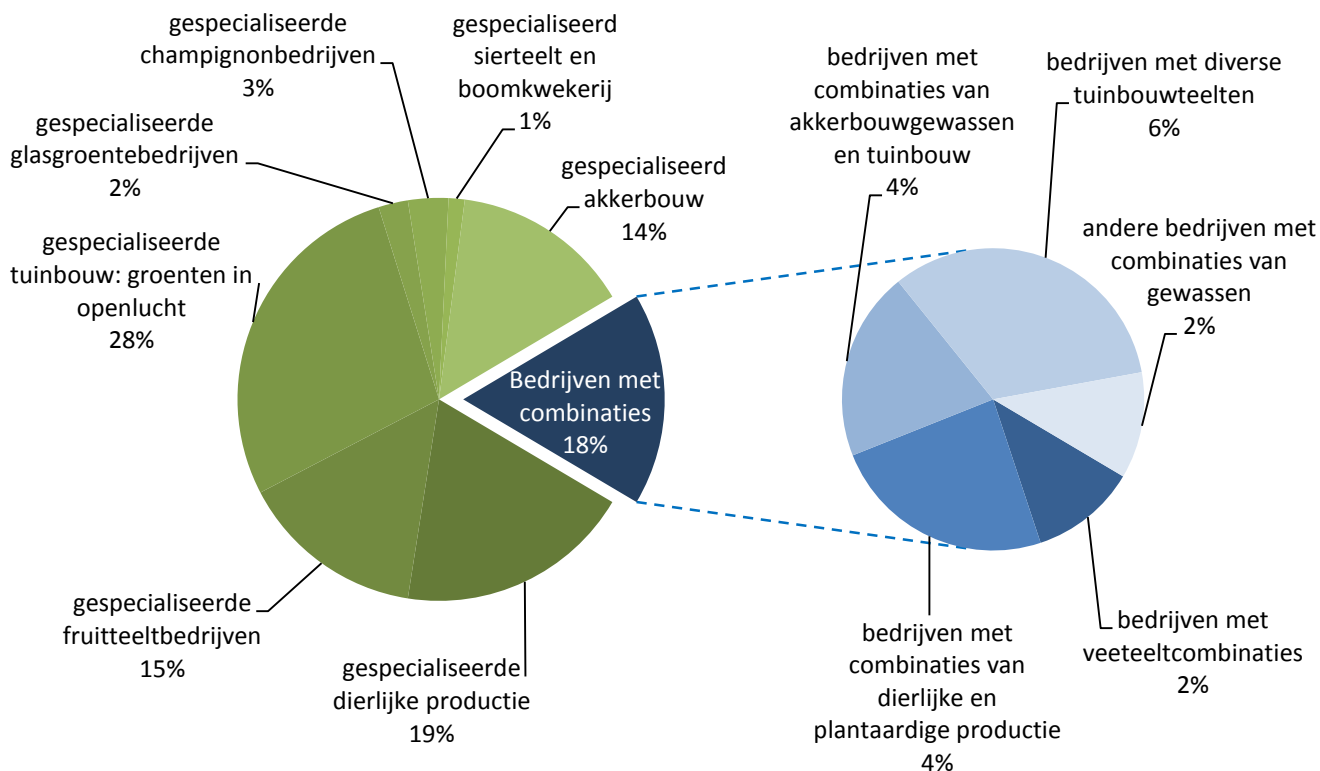

Bij de biobedrijven met combinaties van landbouwactiviteiten zijn de bedrijven met diverse tuinbouwteelten de belangrijkste bedrijfstak.

Figuur 7: typologische indeling van de biologische bedrijven, Vlaanderen, 2017

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van Certisys, TÜV Nord Integra en Quality Partner

2.3 Gestage toename van het bioareaal

Eind 2017 besloeg het bioareaal (biologisch + omschakeling) in Vlaanderen 7.367 hectare (+6% ten opzichte van 2016). Hiermee maakt het bioareaal ongeveer 1,2% uit van het totale Vlaamse landbouwareaal (620.380 ha in 2016). Het omschakelingsareaal bedroeg ruim 2.483 hectare. Dat komt overeen met ongeveer een derde van het totale Vlaamse bioareaal.

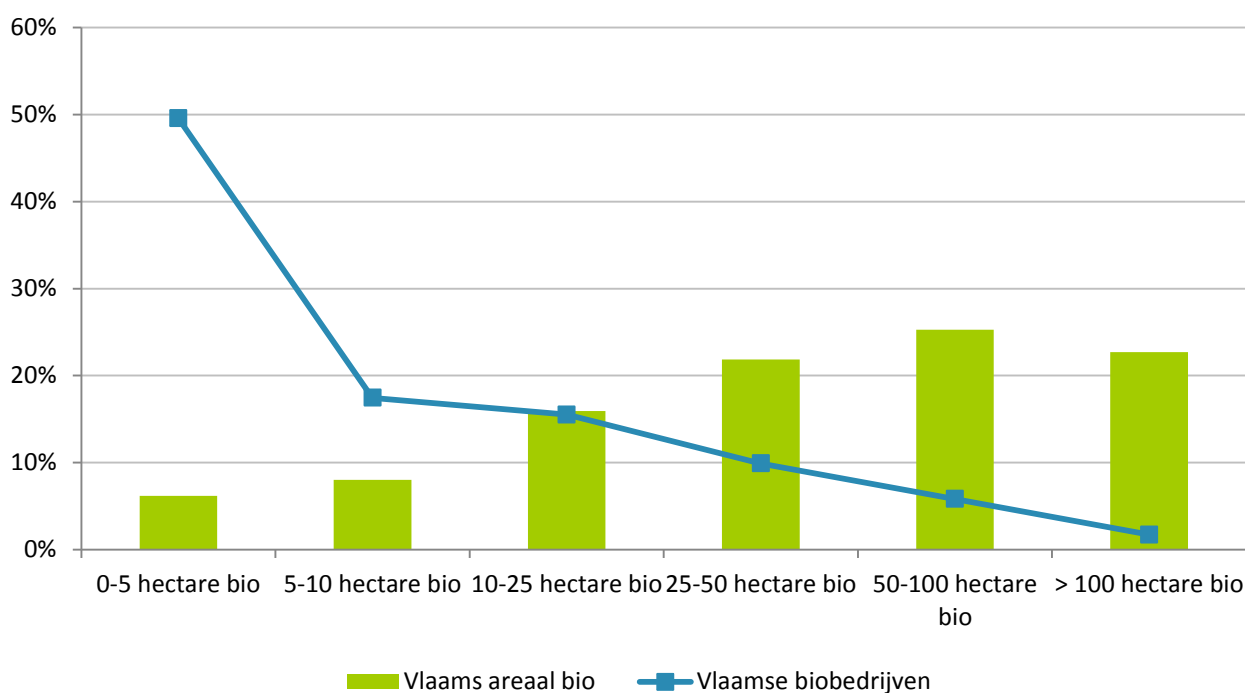

De samenstelling van het omschakelingsareaal bestaat voor bijna 39% uit grasland en bossen. De bodembedekkers en groenbemesters vertegenwoordigen een aandeel van 29%, akkerbouw staat ook hier op een derde plek met 20%. De groei van het omschakelingsareaal voor de teeltgroep ‘aardappelen, groenten en kruiden’ bleef in 2017 ietwat achter op de andere teelgroepen.

De helft van de biologische landbouwbedrijven beschikt over slechts 6% van het Vlaamse bioareaal, terwijl de 35 grootste biobedrijven bijna de helft van het bioareaal in handen hebben. Dit illustreert dat een meerderheid van de Vlaamse biobedrijven zich richt op tuinbouwactiviteiten, welke kleinere bedrijfsarealen vereisen dan dierlijke productie.

Figuur 9: aandeel landbouwbedrijven en bioareaal, Vlaanderen, 2017

Bron: Departement Landbouw en Visserij o.b.v. Certisys, TÜV Nord Integra en Quality Partner

2.4 Biologische dierlijke productie toont stevige groeicijfers

145 van de 468 Vlaamse biologische landbouwbedrijven (ongeveer 31%) houden een biologische veestapel, al dan niet gecombineerd met een vorm van plantaardige productie (dat is een toename met 12%). Net als in 2016 doet de stijging zich vooral voor in de gespecialiseerde rundveehouderij, met 13 extra bedrijven. Het aantal landbouwbedrijven die actief zijn in de biologische schapen-, geiten- en paardenhouderij vertoont een lichte daling.

Een andere indicatie voor de belangstelling voor bio is het aantal landbouwers en land- en tuinbouwscholen die advies zoeken over de omschakeling naar de biologische productiemethode.

In 2017 verleende Bio zoekt Boer aan 102 bedrijven eerstelijnsadvies over de omschakeling naar biolandbouw. Dat is een stijging met 13% t.o.v. 2016. Negentien landbouwers zetten in 2017 na dergelijk advies ook effectief de stap naar biologische productie.

Tabel 6: verleende adviezen door Bio zoekt Boer (BzB) en omschakeling na adviesverlening, 2013-2017

	aantal verleende adviezen BzB aan bedrijven	aantal omschakelaars na adviesverlening	totaal aantal nieuwe omschakelaars	aandeel omschakelaars na adviesverlening BzB
2013	91	11	35	31%
2014	47	8	39	21%
2015	111	15	52	29%
2016	90	24	75	32%
2017	102	19	62	31%

Bron: Bio zoekt Boer, Departement Landbouw en Visserij op basis van Certisys, TÜV Nord Integra en Quality Partner

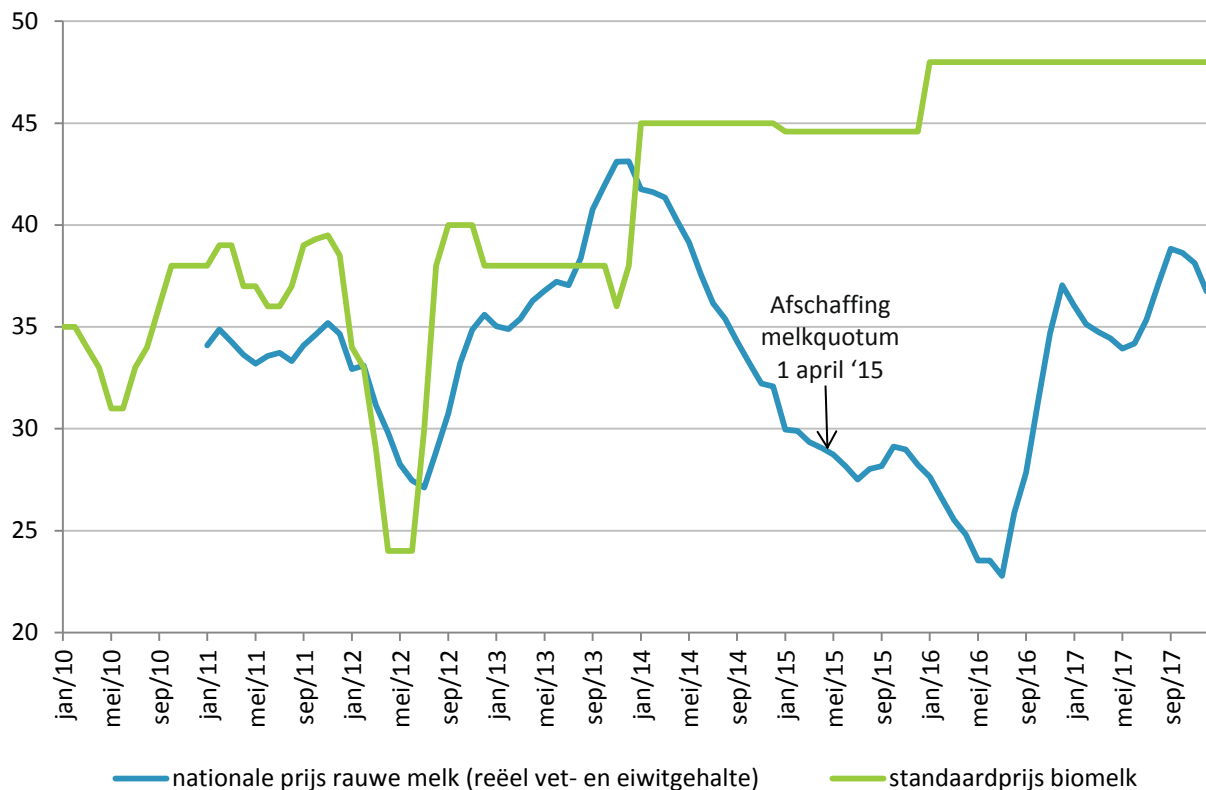
Landbouwers en land- en tuinbouwscholen kunnen bovendien beroep doen op de subsidiëring van bedrijfsadvisering in de biologische landbouw. Zij kunnen zich wenden tot erkende biobedrijfsadviseurs voor onder meer omschakelingsadvies, de opmaak van een biobedrijfsplan, startersadvies en biobedrijfsadvies. Niet enkel starters, maar ook landbouwers die al vele jaren bioactiviteiten ontplooiën, kunnen een beroep doen op biobedrijfsadvisering.

Zeventien van de landbouwers die in 2017 effectief de stap naar de biologische productie zetten, hebben beroep gedaan op een of meerdere erkende bedrijfsadviseurs in het systeem van de gesubsidieerde biobedrijfsadvisering.

Figuur 10: evolutie van de maandelijkse Belgische melkprijs (gangbaar en bio), in euro per 100 liter, 2010-2017

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van BCZ en Drietand Magazine

3.2 Prijzen van biologische groenten en fruit zitten in de lift

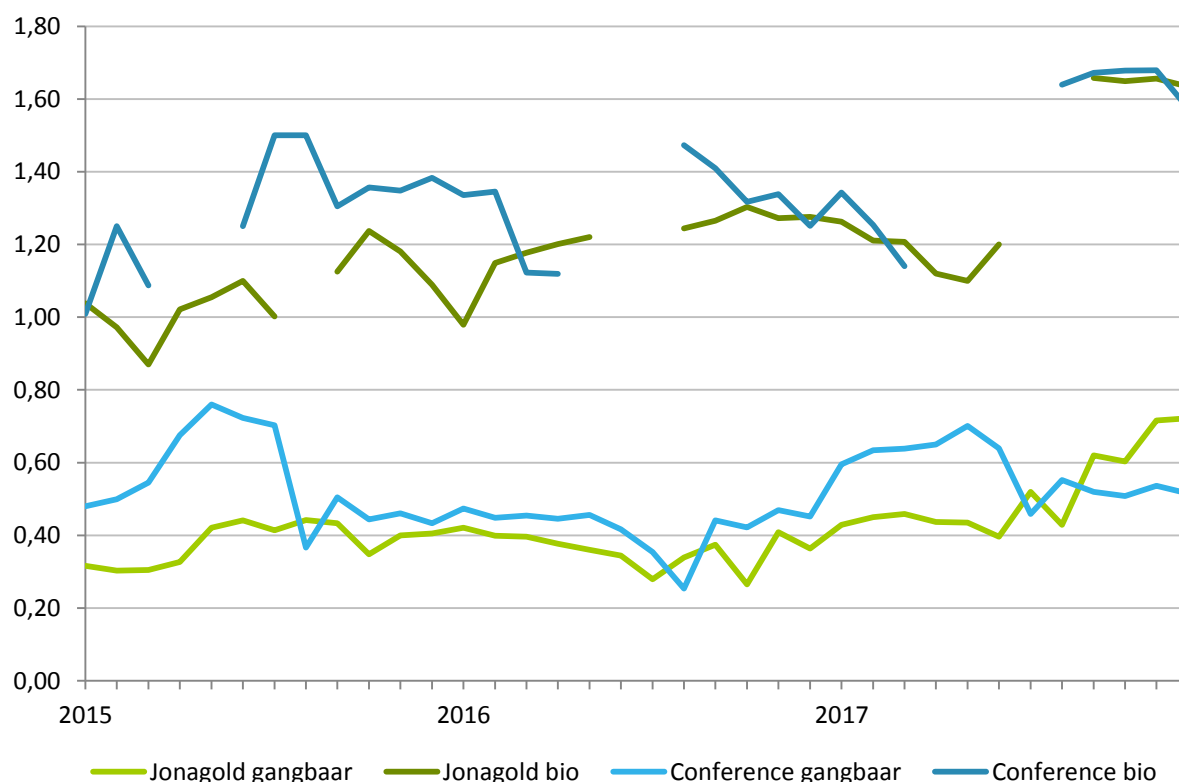
De afzet van biologische groenten en fruit verloopt voornamelijk via afzetcoöperaties zoals BelOrta en REO Veiling of via andere vermarkters zoals biogroothandel BioVibe.

In 2017 telde BelOrta 29 aangesloten actieve biologische telers. Het op de veilingen aangeboden assortiment biologische groenten en fruit kende in 2017 een lichte groei, maar bovenal een verbreding. Door recente omschakelingen is de top tien van populairste biologische groenten en fruit bij BelOrta herschikt: naast onder meer prei, Jonagold-appel en Conference-peer staan nu ook witloof, komkommer en paprika in deze lijst. Bij de REO Veiling wordt de grootste bio-omzet op productniveau gerealiseerd door champignon, prei en appel.

Figuur 11: evolutie van de maandelijkse prijs van appels en peren (gangbaar en bio), in euro per kg, 2015-2017

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van VBT

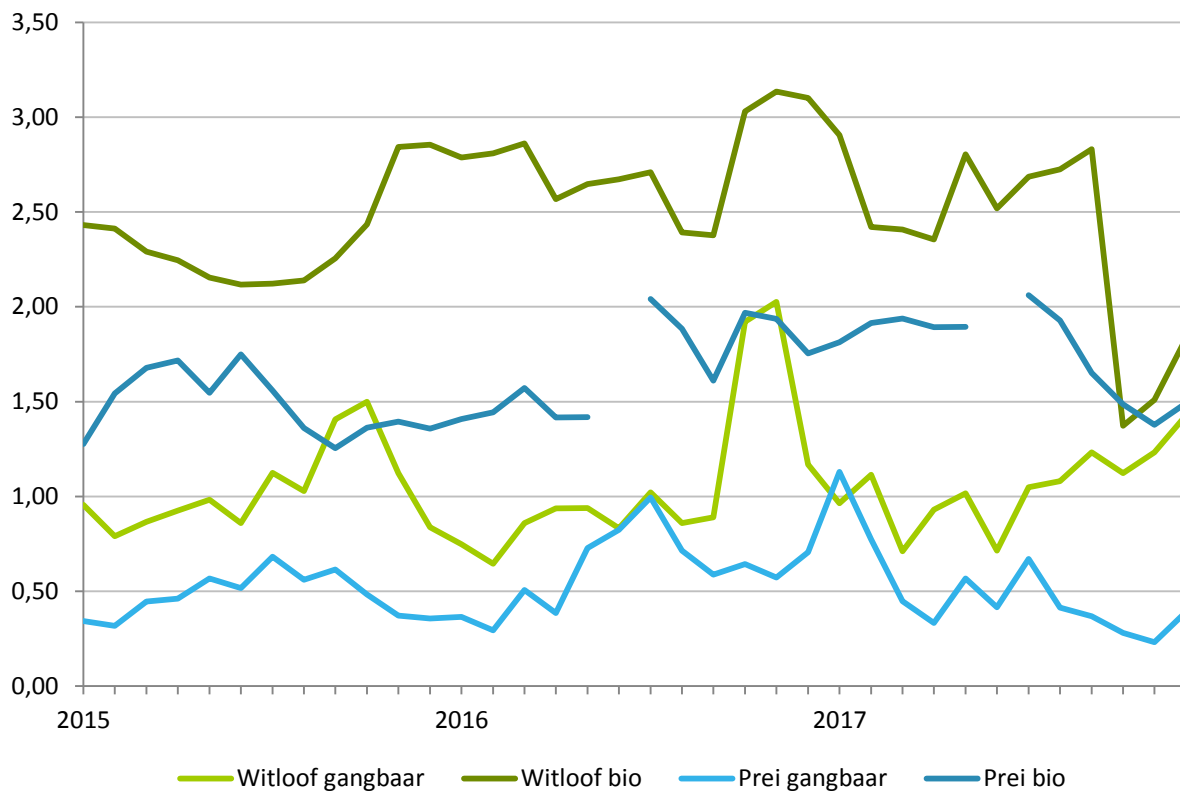
Extreme weersomstandigheden en de Russische boycot op Europese voedingsproducten zetten de rendabiliteit van de Vlaamse gangbare hardfruitsector al enkele jaren stevig onder druk.

Door de uitzonderlijk strenge nachtvorst in april 2017 en de aanhoudende droogte tussen april en juni verwachtten de biologische fruittelers voor appels een minderopbrengst van 74% en voor peren een verlies van gemiddeld 15% ten opzichte van de oogst van 2016. Ook op het niveau van de Europese Unie voorspelde men een aanzienlijk productieverlies. Een kleinere oogst kan echter positieve gevolgen hebben voor de prijsvorming, aangezien de productie van biologisch fruit de binnenlandse vraag niet kan volgen. Het effect hiervan zien we duidelijk tijdens de laatste maanden van 2017: biologische Jonagold-appel en Conference-peer haalden toen de hoogste prijzen van de afgelopen drie jaar.

In 2017 bedroeg het prijsverschil tussen gangbare Jonagold en biologische Jonagold gemiddeld 0,84 euro per kg, het prijsverschil tussen gangbare Conference en bio bedroeg gemiddeld 0,94 euro per kg (+7% t.o.v. 2016).

Figuur 12: evolutie van de maandelijkse prijs van witloof en prei (gangbaar en bio), in euro per kg, 2015-2017

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van VBT

De gemiddelde vergoeding voor witloof ligt bij de meeste witloofproducenten al een aantal jaren onder de gemiddelde kostprijs. Omdat de teelt van biologisch witloof enkel toegelaten is in volle grond, in substraat en in zuiver water, en omdat het aanbod aan biologische witloofwortels eerder beperkt is, blijft dit vooralsnog een kleinere landbouwactiviteit.

Op jaarbasis bleef de gemiddeld prijs voor biologisch witloof de afgelopen drie jaar redelijk stabiel, met uitzondering van een prijsdip eind 2017. De gemiddelde prijs voor biologische prei steeg gestadig op jaarbasis. In 2017 kreeg de producent voor biowitloof per kilogram gemiddeld 1,32 euro meer dan voor gangbare witloof, het prijsverschil tussen gangbare prei en bioprei bedroeg gemiddeld 1,26 euro per kg (+16% t.o.v. 2016).

4 FINANCIËLE ONDERSTEUNING DOOR DE OVERHEID

Voor het biorapport wordt jaarlijks een raming gemaakt van de financiële inspanningen die de overheid doet om de biologische sector te ondersteunen en te stimuleren. Onder ‘overheidsuitgaven’ verstaan we zowel Vlaamse als Europese (cofinanciering) overheidsuitgaven.

De bedragen waarvan hieronder sprake slaan uitsluitend op de effectieve uitgaven die binnen het kalenderjaar 2017 gebeurd zijn. Omdat sommige uitbetalingen van steun (bv. voor onderzoeksprojecten) gespreid zijn over meerdere kalenderjaren is het moeilijk om op basis van onderstaande cijfers algemene conclusies te trekken over de evolutie van de overheidsuitgaven.

Tabel 7: raming overheidsuitgaven voor de biologische sector, x 1.000 euro, 2013-2017

	2013	2014	2015	2016	2017
keten- en marktontwikkeling	755	790	776	823	725
biologische productie	1.334	1.674	1.714	1.260	2.009
onderzoek en kennisuitwisseling	905	862	937	1.051	765
communicatie, promotie en draagvlakverbreding	575	573	595	699	646
TOTAAL	3.569	3.900	4.022	3.833	4.146

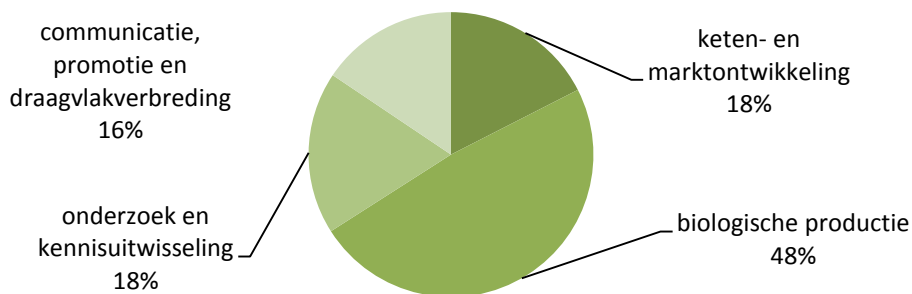
Bron: Departement Landbouw en Visserij

Beleidsthema's:

- ▶ Het thema ‘keten- en marktontwikkeling’ omvat onder meer de werkingssubsidies voor BioForum en Bio zoekt Keten.
- ▶ Tot het thema ‘biologische productie’ behoren o.a. de uitgaven voor de biohectaresteen, de VLIF-steun (Vlaams Landbouwinvesteringsfonds) voor biologische productie, de gesubsidieerde biobedrijfsadviesing en de overheidsbijdrage in de controlekosten.
- ▶ ‘Onderzoek en kennisuitwisseling’ bevat naast de projectfinanciering voor bio-onderzoek ook financiering voor de werking van NOBL (Netwerk Onderzoek Biologische Landbouw & voeding), CCBT (Coördinatiecentrum praktijkgericht onderzoek en voorlichting Biologische Teelt) en de Biobedrijfsnetwerken. In paragraaf 4.2 wordt hier dieper op ingegaan.
- ▶ Onder ‘communicatie, promotie en draagvlakverbreding’ verstaan we de uitgaven voor gesubsidieerde vormingsactiviteiten ten behoeve van de biologische sector georganiseerd door o.a. Landwijzer, NAC en VELT (Vereniging voor Ecologisch Leven en Tuinieren). Ook de dotaties aan VLAM (Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing) voor de promotie van bio horen hierbij.

////////////////////////////////////

Figuur 13: verdeling van de overheidsuitgaven over beleidsthema's, Vlaanderen, 2017

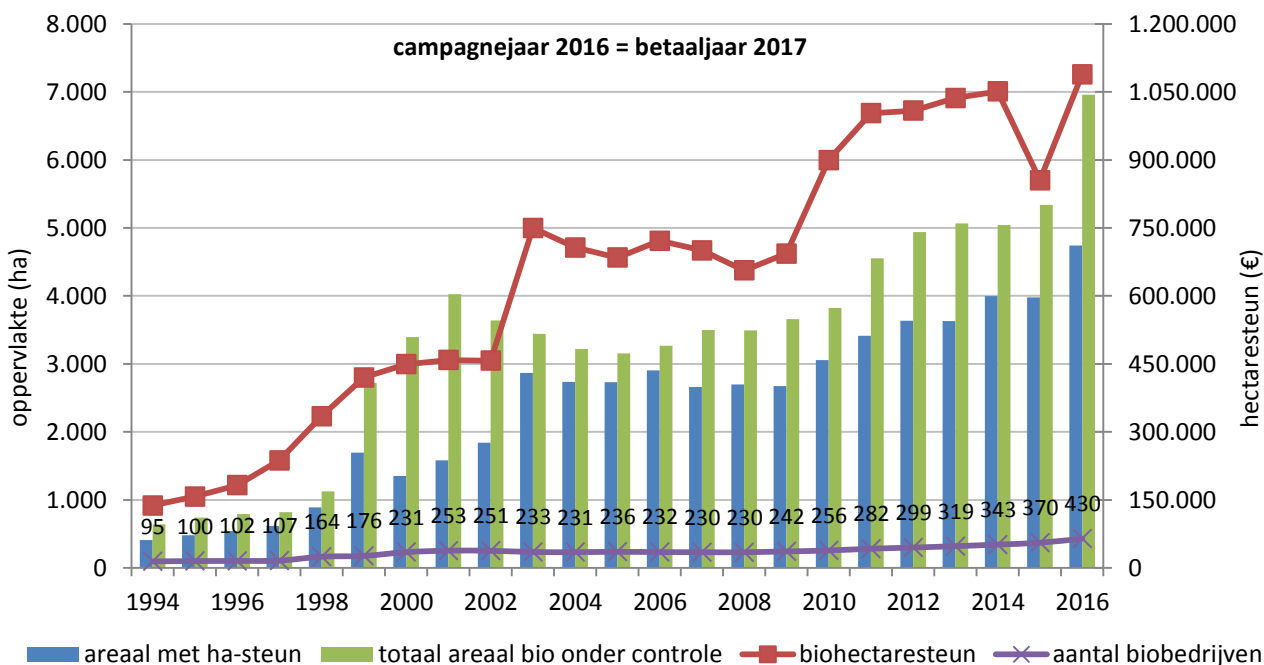
Bron: Departement Landbouw en Visserij

4.1 Overheidsuitgaven voor de biologische productie

Met een aandeel van 48% lag het zwaartepunt van de overheidsuitgaven in kalenderjaar 2017 duidelijk bij de financiële stimulering van de primaire biologische productie.

Biolandbouwers kunnen hectaresteen aanvragen voor het toepassen van de biologische productiemethode op hun percelen. Het steunbedrag is berekend op basis van de meerkost om de teelt biologisch te produceren. De uitbetalingen van biohectaresteen in kalenderjaar 2017 bedroegen meer dan een kwart van de totale geraamde overheidsuitgaven: er werd bijna 1,089 miljoen euro aan biohectaresteen uitbetaald aan 354 landbouwers voor een totaal van 4.743 subsidiabele hectare.

Figuur 14: bioareaal onder controle, areaal met hectaresteen (linkeras, in hectare), uitbetaalde hectaresteen (rechteras, in euro) en het totale aantal biologische producenten, Vlaanderen, campagnejaren 1994-2016

Bron: Departement Landbouw en Visserij

In kalenderjaar 2017 zijn de uitbetalingen voor investeringssteun (VLIF) ten gunste van de biologische landbouwers fors toegenomen tot meer dan 818.000 euro. Deze uitgaven betreffen voornamelijk kapitaalpremies en al in vorige jaren aangevraagde, nog lopende rentesubsidies. Sinds 13 mei 2013 zijn geen nieuwe aanvragen voor rentesubsidies meer ingediend voor investeringen in de biologische sector.

De uitbetalingen voor de VLIF-kapitaalpremies ten gunste van de biologische sector zijn in 2017 nagenoeg integraal op conto van de dierlijke sector te schrijven. Bijna 65% van de totale overheidsuitgaven voor kapitaalpremies ging naar investeringen in de biologische pluimveehouderij, ver daarachter gevolgd door de geitenhouderij met een aandeel van ongeveer 12%, de varkenshouderij (10%) en de vleesveehouderij (9%). De resterende 4% van de kapitaalpremies werd toegekend voor investeringen in de melkveehouderij.

De stijging van de VLIF-uitgaven in 2017 is in belangrijke mate toe te schrijven aan enkele grote investeringen in de pluimveehouderij. Maar ook het feit dat de uitbetalingen van VLIF-kapitaalpremies vanaf 2017 in één kalenderjaar gebeuren, en dus niet langer gespreid worden over twee kalenderjaren, heeft een tijdelijk toenemend effect op de overheidsuitgaven voor VLIF-steun.

Bovenop de hierboven beschreven overheidsuitgaven die specifiek gericht zijn op biologische productie hebben biolandbouwers, net als hun gangbare collega's, ook nog recht op rechtstreekse steun in het kader van de eerste pijler van het Europees gemeenschappelijke landbouwbeleid. Biolandbouwers kunnen voor hun bioareaal aanspraak maken op een vergroeningsbetaling zonder dat zij de verschillende vergroeningsverplichtingen moeten uitvoeren die gelden voor gangbare landbouwers. De cijfers in volgende tabel hebben betrekking op de uitbetaalde steunbedragen voor campagnejaar 2016. Een aantal horizontale middelen zoals bv EIP en agromilieumaatregelen zijn niet opgenomen in Tabel 8.

Tabel 8: aantal bedrijven met rechtstreekse steun, totaal uitbetaalde rechtstreekse steun en steun per bedrijf, opgesplitst naar totale landbouw en biosector, Vlaanderen, 2016

	aantal bedrijven met steun		totaal uitbetaalde steun (in duizend euro)		steun per bedrijf (in euro per bedrijf)	
	totaal landbouw	biosector	totaal landbouw	biosector	totaal landbouw	biosector
betaalrechten + vergroeningspremie + ev. premie jonge landbouwers	21.316	226	199.645	1.966	9.366	8.697
zoogkoeienpremie	3.327	11	21.777	68	6.545	6.169

Bron: Departement Landbouw en Visserij

4.2 Overheidsuitgaven voor bio-onderzoek en kennisuitwisseling

De Vlaamse overheidsuitgaven voor bio-onderzoek worden voor kalenderjaar 2017 geraamd op iets meer dan 700.000 euro. Financiering van onderzoeksprojecten gebeurt via diverse kanalen.

Het Departement Landbouw en Visserij betaalt subsidies aan onderzoeksinstellingen zoals Inagro om hun werking en projecten te bekostigen. CCBT ontvangt een jaarlijkse subsidie voor zijn coördinerende werking van het praktijkonderzoek en voor het financieren van praktijkgerichte onderzoeksprojecten door de erkende praktijkcentra. Daarnaast organiseert het Departement Landbouw en Visserij ook nog oproepen aan alle onderzoeksinstellingen om projecten in te dienen, al dan niet met Europese

////////////////////////////////////

cofinanciering. Het Instituut voor Landbouw-, Visserij- en Voedingsonderzoek (ILVO) wendt een deel van zijn middelen aan om onderzoek in de biologische landbouw en de coördinatie van NOBL te financieren. Ook het Vlaams Agentschap Innoveren en Ondernemen (VLAIO) cofinanciert jaarlijks Landbouwtrajecten die een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de biosector.

Tabel 9: raming overheidsuitgaven voor onderzoek en kennisuitwisseling in de biologische sector, in euro, 2014-2017

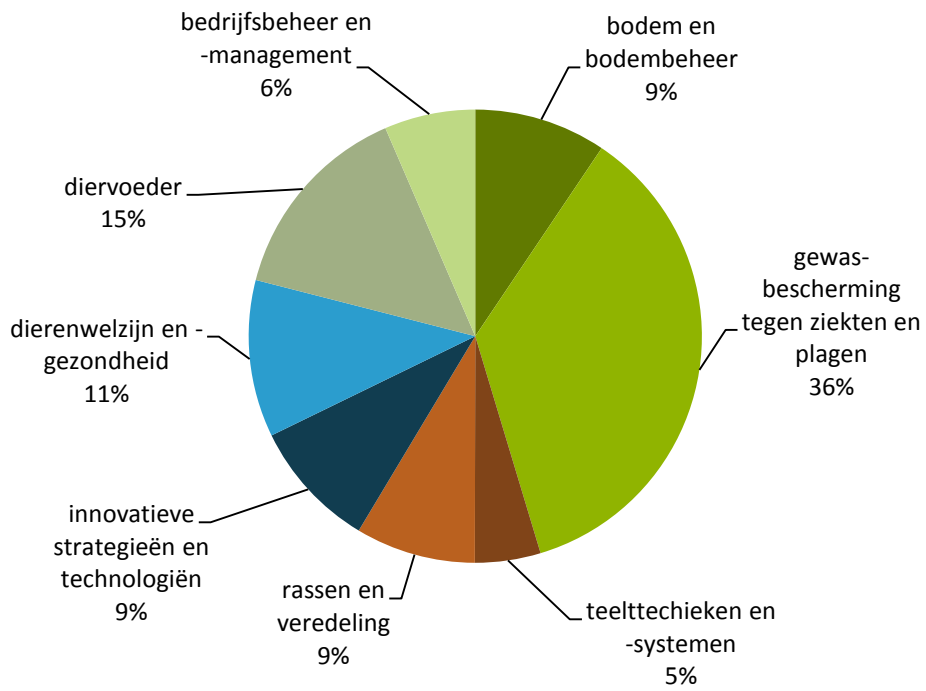
	uitgaven 2014	uitgaven 2015	uitgaven 2016	uitgaven 2017
onderzoek en ontwikkeling	716.251	813.414	864.555	701.250
door het Departement LV gefinancierde projecten (excl. CCBT)	94.425	103.490	202.900	123.752
door VLAIO gefinancierde LA-projecten met bijdrage aan biosector	332.199	413.385	351.013	276.424
toelage Inagro vzw (afdeling bio)	105.877	99.524	99.524	99.524
door ILVO gefinancierd onderzoek met bijdrage aan biosector	56.000	87.792	60.617	73.800
subsidie CCBT	127.750	109.223	150.501	127.750
voorlichting en kennisuitwisseling	54.173	13.493	55.420	2.000
werkingsubsidies e.a.	91.504	109.627	131.516	62.000
TOTAAL	861.928	936.534	1.051.491	765.249

Bron: Departement Landbouw en Visserij

De daling van de overheidsuitgaven voor onderzoek en kennisuitwisseling in 2017 wordt deels verklaard door een wijziging van de methodologie voor de identificatie van Landbouw-trajecten als 'biorelevant': vanaf dit jaar worden in het biorapport enkel de onderzoeksprojecten meegenomen waarbij de doelgroep 'bio' specifiek opgenomen is in het projectvoorstel en bij het onderzoek betrokken wordt. Een andere oorzaak voor de daling is het feit dat enkel de effectieve uitgaven binnen het kalenderjaar 2017 in aanmerking worden genomen voor de ramingen in dit biorapport, terwijl onderzoeksprojecten vaak een looptijd van meerdere jaren kennen en betalingen soms gespreid worden.

Uit de thematische verdeling van de middelen voor bio-onderzoek blijkt dat het grootste deel (36%) van de uitgaven in 2017 naar onderzoeksprojecten ging die gericht zijn op gewasbescherming tegen ziekten en plagen, met als voornaamste doelstelling het verhogen van het rendement. 15% van de middelen werd toegekend aan onderzoek naar diervoeder (waaronder bv. mengteelten), iets meer dan een tiende werd aangewend voor onderzoeksprojecten met betrekking tot dierenwelzijn en -gezondheid.

Figuur 15: thematische verdeling van de middelen voor bio-relevant onderzoek, Vlaanderen, 2017

Bron: Departement Landbouw en Visserij

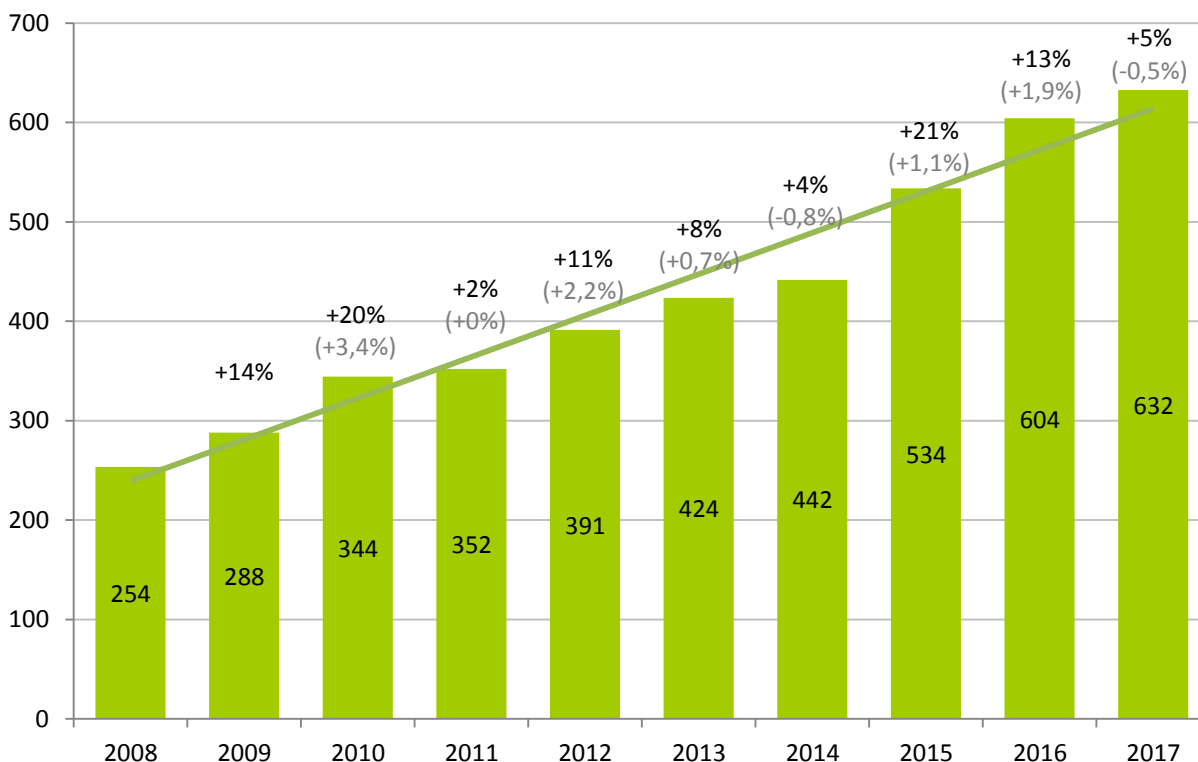
5 BIOCONSUMPTIE BLIJFT TOENEMEN

De cijfers in dit luik van het biorapport werden opgetekend door GfK Belgium in opdracht van VLAM. Hiervoor werden de aankopen voor thuisverbruik van vijfduizend Belgische gezinnen continu opgevolgd.

De Belgische gezinnen besteedden in 2017 632 miljoen euro aan biologische producten. Dat was 5% meer dan in 2016. De groei van de biobestedingen staat in scherp contrast met de daling van 0,5% van de totale bestedingen aan fast moving consumer goods (FMCG = voeding, dranken, drogmetica en non-food) en is bovendien hoger dan de voedingsinflatie van 1,2%. De Vlaamse biobestedingen zijn t.o.v. 2016 met 6% gestegen tot 284 miljoen euro. Met een aandeel van 45% in de Belgische bestedingen aan bioproducten blijft Vlaanderen echter ietwat onder de verwachtingen.

De stijging bij bio wordt vooral verklaard door een hogere gemiddelde aankoopfrequentie (+1 aankoopakte/jaar) die in contrast staat met de dalende aankoopfrequentie in het gangbare segment (-2 aankoopaktes/jaar). De penetratiegraad van bio blijft boven de 90% (het aantal consumenten die op jaarbasis al eens bioproducten kopen).

Figuur 16: totale (*) besteding aan biologische producten door Belgische gezinnen, in miljoen euro, 2008-2017

Bron: GfK Belgium voor VLAM

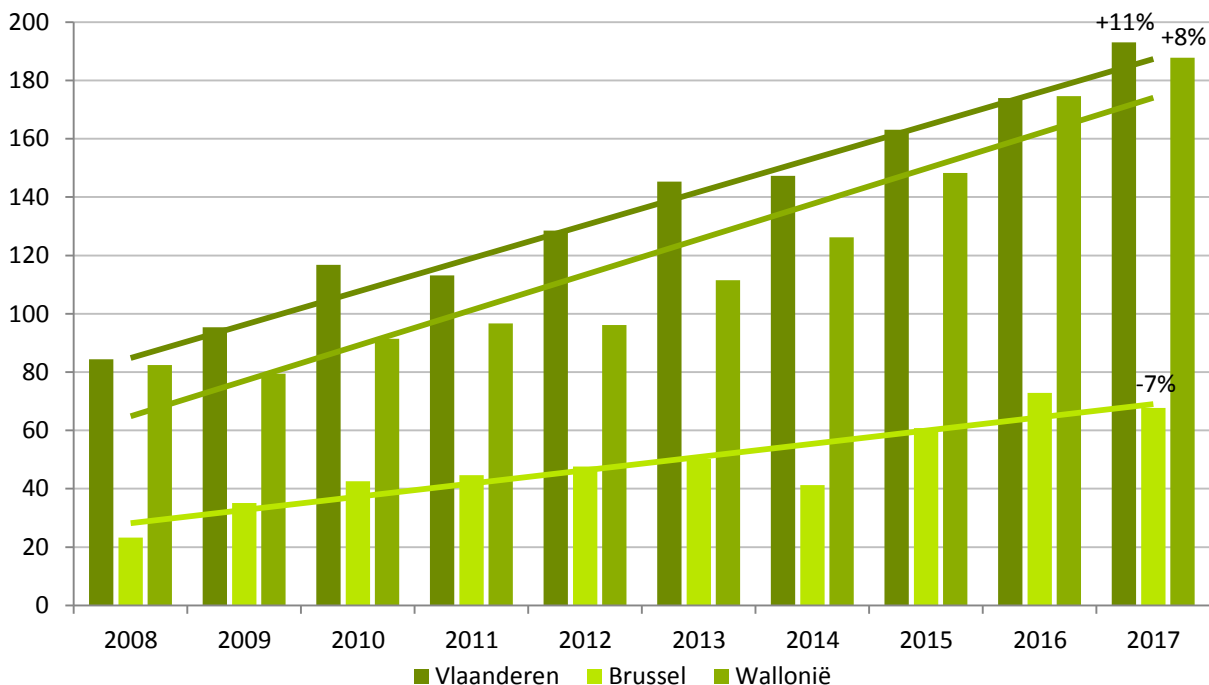
(*) totaal bio: voeding (vers, diepvries en kruidenierswaren), dranken, drogmetica en non-food
Tussen de haakjes wordt de evolutie van de totale FMCG weergegeven

5.1 Vlaamse bestedingen aan biologische versproducten groeien het snelst

VLAM volgt, binnen de overeenkomst met GfK Belgium, de verse voeding (incl. diepvries- en kruidenierswaren zoals ontbijtgranen, rijst, droge deegwaren, wijnen en bier). De cijfers verder in deze tekst hebben enkel betrekking op deze uitgebreide verscategorie (selectie VLAM).

In 2017 groeiden de Belgische bestedingen in deze bioverscategorie met 6% tot 448 miljoen euro. Vlaanderen en Wallonië deden het met een stijging van respectievelijk 11% en 8% beter dan het marktgemiddelde. In de Brusselse regio, die in 2016 een sterke groei vertoonde, vielen de bestedingen aan verse biologische voeding en dranken echter terug.

Figuur 17: bestedingen aan verse biovoeding en -dranken (selectie VLAM) per gewest, in miljoen euro, 2008-2017

Bron: GfK Belgium voor VLAM

Tussen 2008 en 2017 verdubbelden de biobestedingen in deze verscategorie ruimschoots in België. Op lange termijn was de stijging het grootst in Brussel. Daar zien we een verdrievoudiging van de biobestedingen in dezelfde periode, maar in 2017 dus een daling met 7%.

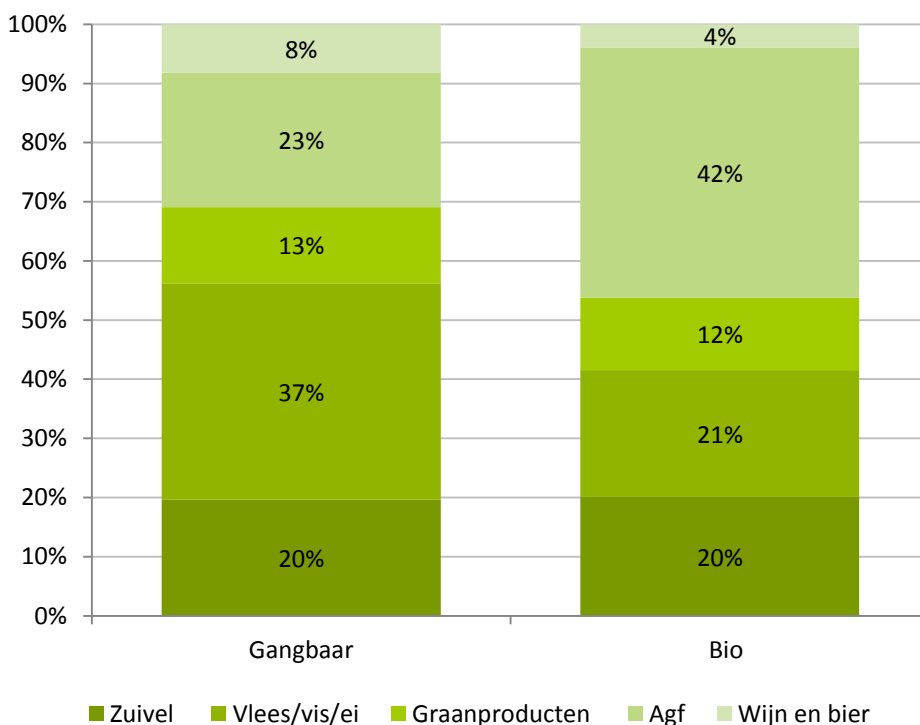
In 2017 waren de belangrijke groeiers op de versmarkt: brood en banket, vleesvervangers, eieren en groenten en fruit. Bij de verwerkte biologische producten deden bier, wijn, bloem, bakmixen en diepvriesgroenten het uitstekend. Tot de grootste dalers behoorden vers gevogelte, maar ook rijst, ontbijtgranen, groenteconserven en kant-en-klaarmaaltijden. Op lange termijn is de grote winnaar de categorie 'vis, week- en schaaldieren'. Verder deden de bakmixen, wijnen, ijs en boter het veel beter dan gemiddeld. De verliezers op langere termijn zijn de groentesalades.

5.2 Aardappelen, groenten en fruit blijft belangrijkste biologische verscategorie

De biobesteding aan versproducten bestond in 2017 voor 42% uit AGF-producten. In het gangbare segment bedraagt het aandeel van aardappelen, groenten en fruit slechts 23%. De categorie 'vlees, vis en ei' blijft krimpen t.o.v. voorgaande jaren en neemt een vijfde van de biobestedingen voor haar rekening. Deze categorie is voor de gangbare producten echter veel aanzienlijker (37%). Het zuivelaandeel schommelt zowel bij bio als gangbaar rond de 20%. De graanproducten blijven stabiel en nemen in het bio- en gangbaar segment een gelijkaardig aandeel in: 12 à 13%. Wijn en bier tot slot zijn bij bio goed voor 4% van het assortiment tegenover 8% bij het gangbare segment.

Figuur 18: gekocht assortiment versproducten gangbaar versus bio (op basis van besteding), België, 2017

Bron: GfK Belgium voor VLAM

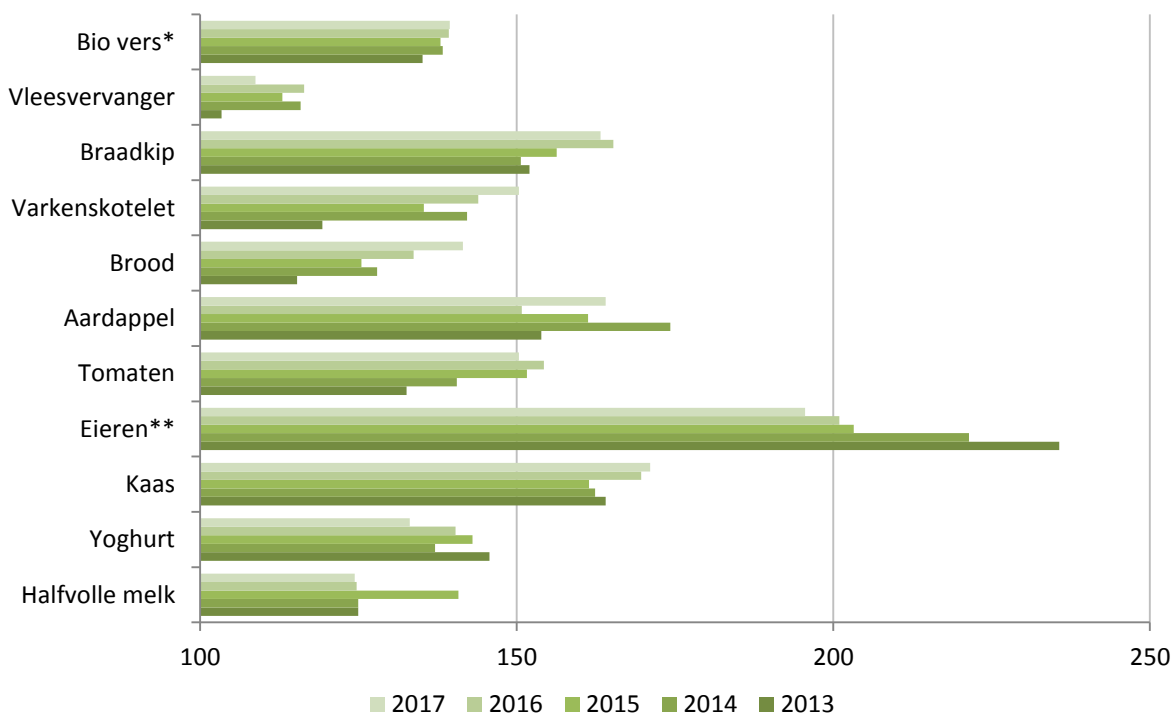
5.3 Biologische versproducten gemiddeld een derde duurder dan gangbaar

De prijs is een belangrijke rem op de aankoop van biovoeding. Biologische versproducten zijn gemiddeld een derde duurder dan gangbare producten en dat prijsverschil blijft nagenoeg stabiel over de jaren heen.

Er zijn wel grote verschillen per product. Het grootste verschil is er bij eieren: een bio-eitje is dubbel zo duur als een standaard scharrelei. Toch heeft dit geen negatief effect op de verkoop, want het marktaandeel van bio-eieren werd groter. Het kleinste prijsverschil vinden we bij vleesvervangers. Hier is de biovariant slechts 9% duurder dan het gangbare product.

Ook de evolutie van het prijsverschil verschilt van product tot product. In 2017 was het prijsverschil ten opzichte van het voorgaande jaar groter voor bijvoorbeeld brood, varkenskoteletten en aardappelen. Het prijsverschil was kleiner voor eieren, vleesvervangers en yoghurt. Voor braadkip, tomaten, kaas en halfvolle melk bleef het prijsverschil ongeveer stabiel.

Figuur 19: prijsverschil biologische producten versus gangbaar in België (index: gangbaar = 100), 2013-2017

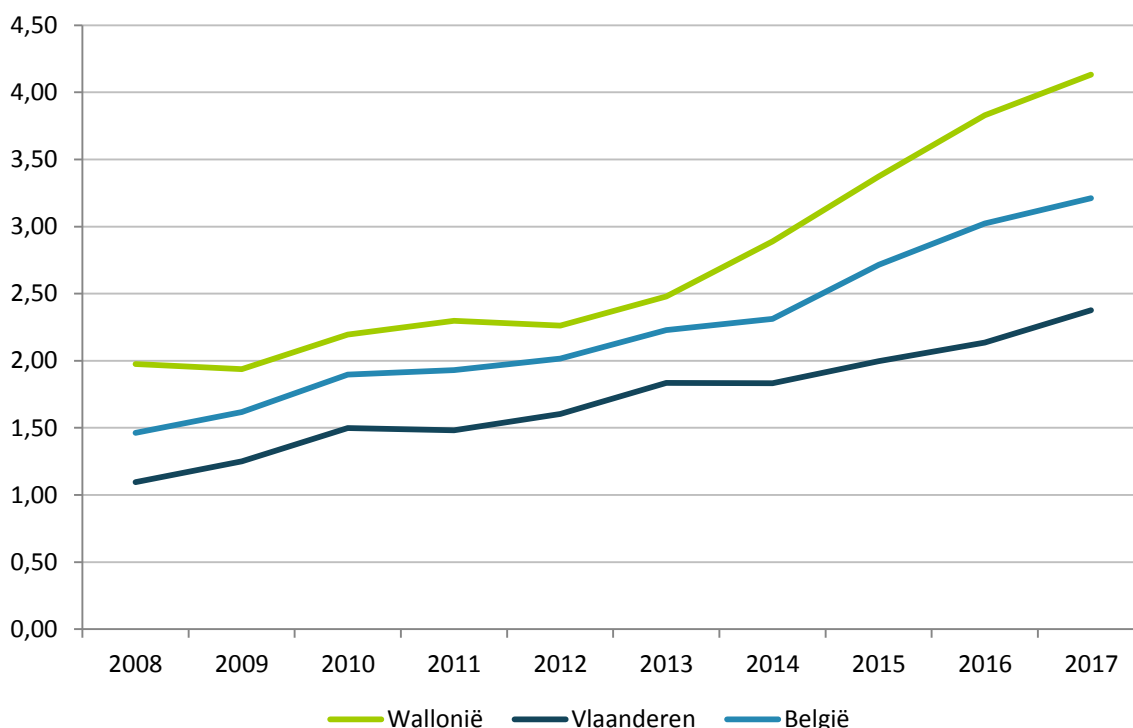
Bron: GfK Belgium voor VLAM
 (*) selectie verscategorieën VLAM
 (**) vergelijking met standaard scharrelei

5.4 Marktaandeel bio vers stijgt, maar varieert sterk van product tot product

Het marktaandeel van de biologische versproducten in België groeit gestaag, maar blijft beperkt: in 2017 had bio een aandeel van 3,2% in de totale bestedingen aan versproducten (t.o.v. 3% in 2016). Ook in Vlaanderen groeit het marktaandeel van biologische verse voeding (2,4%), maar het blijft toch wat achter in vergelijking met Wallonië (ruim 4%).

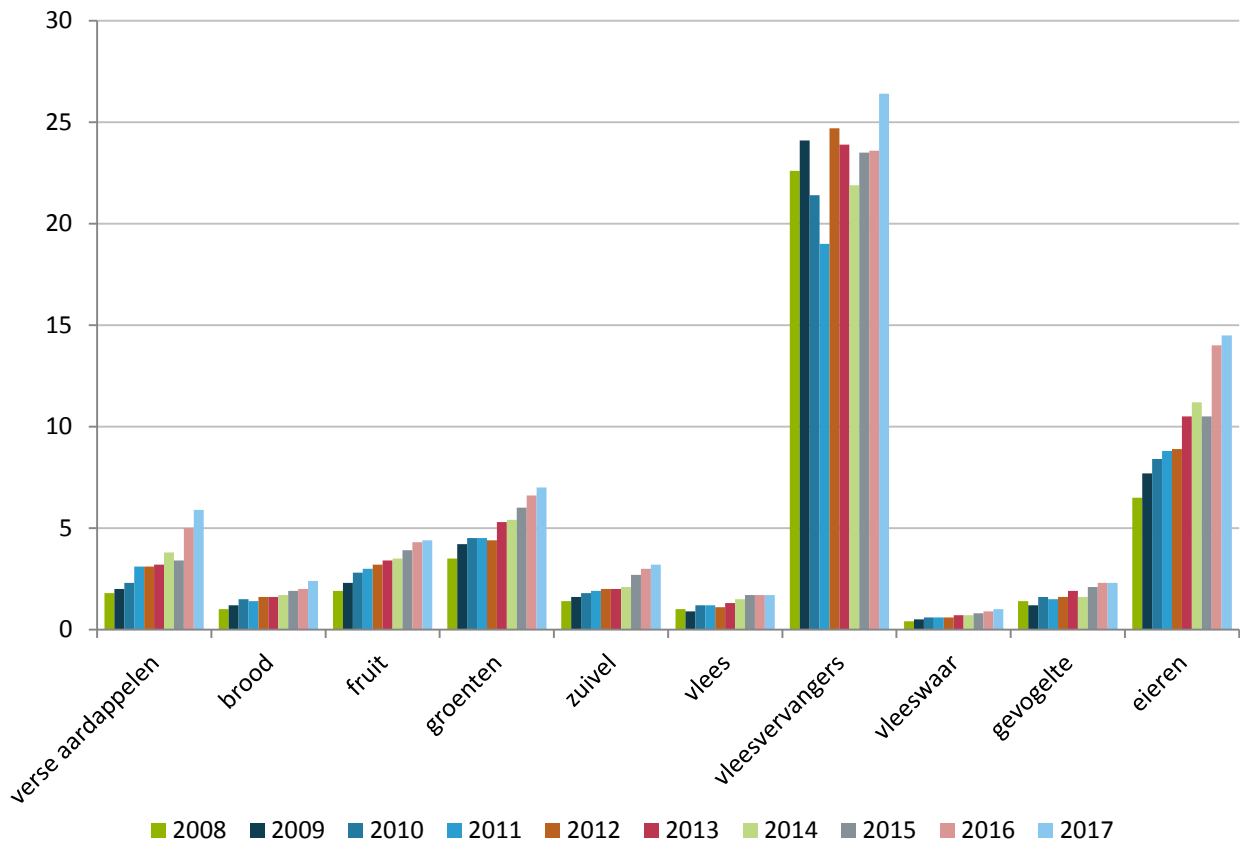
Figuur 20: marktaandeel bio verse voeding per regio, in percent van de totale besteding aan verse voeding, 2008-2017

Bron: GfK Belgium voor VLAM

Nemen we de marktaandelen van de diverse versproducten in België apart onder de loep, dan zien we grote verschillen. De vleesvervangers hadden in 2017 met 26% het grootste marktaandeel (dit is een stijging met 2,8% ten opzichte van 2016). Een andere productcategorie met een hoog en groeiend aandeel bio zijn de eieren (14,5%). De AGF-categorie heeft een iets hoger bioaandeel dan gemiddeld: 7% voor groenten, 4,4% voor fruit en bijna 6% voor aardappelen. Hiermee zijn aardappelen, samen met eieren, de grootste stijger op lange termijn. Zuivel zit met een bioaandeel van 3,2% pal op het gemiddelde. Brood, gevogelte en vlees presteren onder het gemiddelde. Vleeswaren bengelen helemaal onderaan met een bioaandeel van slechts 1%.

Figuur 21: evolutie marktaandeel bio vers per productcategorie in % van de bestedingen, België, 2008-2017

Bron: GfK Belgium voor VLAM

5.5 Aantal biokopers blijft op een hoog peil

Het aantal Belgische consumenten die op jaarbasis minstens eenmaal een vers bioproduct kopen, blijft met 9 op de 10 kopers op een hoog peil. De biobestedingen worden voor 60% gerealiseerd door de gezinnen die minstens wekelijks bio kopen, deze groep maakt 11% uit van de biokopers. Het aandeel van deze frequente biokopers neemt toe.

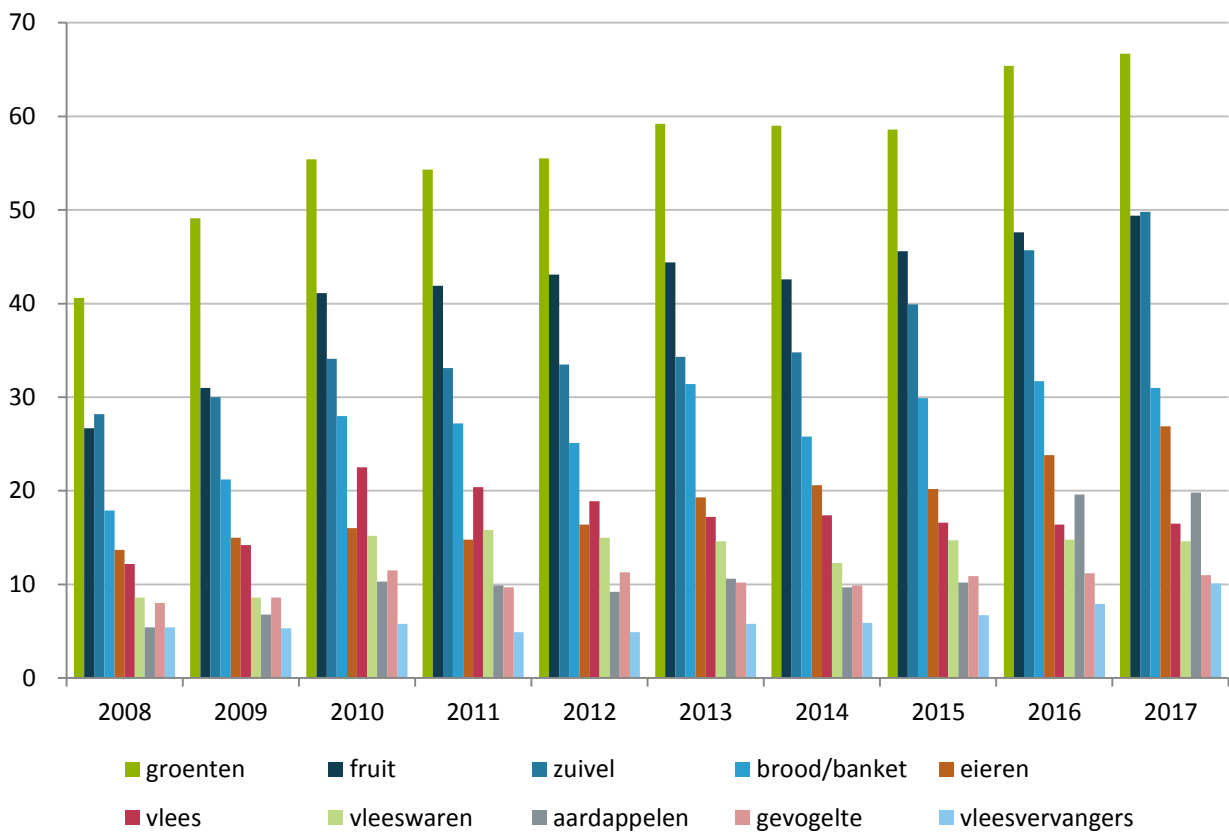
Het totale aantal biokopers was in 2017 stabiel tot licht stijgend voor alle verscategorieën. De vleescategorie, die in de periode 2005-2010 veel nieuwe biokopers wist aan te trekken, verloor daarna echter terrein.

Vergelijken we de diverse productgroepen, dan zien we grote verschillen in kopersaantallen. De kopers van biogroenten vertegenwoordigen veruit de grootste groep: twee derde van de Belgische gezinnen koopt wel eens biogroenten.

Op de tweede plaats komt zuivel met 50 kopers op honderd, op de voet gevolgd door fruit. Sinds 2008 is het kopersaantal voor fruit bijna verdubbeld. De biobroodkopers nemen de vierde stek in: een op de drie Belgische gezinnen koopt wel eens een biologisch brood. Het aantal kopers van bio-eieren staat op de vijfde plaats met 27%. De sterkste groei op langere termijn noteren we bij bio aardappelen: het aantal kopers verviervoudigde sinds 2005 van 5 naar 20 op honderd in 2017. Het rijtje wordt afgesloten door de vleesvervangers met 10 kopers op 100.

Figuur 22: percentage kopers van een aantal biologische verscategorieën, België, 2008-2017

Bron: GfK Belgium voor VLAM

5.6 Welgestelde gezinnen en tweeverdieners zijn groeiers op lange termijn

Wat is nu het profiel van de biokoper? De alleenstaanden, zowel ouder als jonger dan 40 jaar, hebben het hoogste bioaandeel in hun totale bestedingen aan verse voeding (ca. 4,5%). In absolute cijfers zijn de welgestelde gezinnen met kinderen en de welgestelde gepensioneerden echter de belangrijkste groep van biokopers: samen zijn zij verantwoordelijk voor de helft van de biobestedingen aan versproducten, terwijl zij slechts 39% van de bevolking uitmaken.

Gezinnen met kinderen met een beperkt inkomen hebben het laagste bioaandeel (1,4%). Deze bevolkingsgroep heeft zijn bio-aandeel wel verdrievoudigd sinds 2008. De introductie en uitbouw van heel wat biologische producten in de hard discount liggen hiervoor aan de basis. De gepensioneerden en de koppels met één kostwinner hebben een gemiddeld bioaandeel dat matig groeit.

De grootste stijging qua bioaandeel (periode 2008-2017) vinden we bij de welgestelde gezinnen met kinderen en bij de tweeverdieners zonder kinderen.

Tabel 10: marktaandeel bio vers in totale besteding verse voeding (excl. dranken), in percentage per kopersprofiel, België, 2013-2017

	2013	2014	2015	2016	2017
jonge alleenstaande <40 jaar	3,0	1,7	3,9	5,6	4,3
tweeverdieners	1,7	1,8	1,9	2,6	2,7
huishoudens met kinderen, beperkt inkomen	0,8	0,9	1,0	1,0	1,4
welgestelde huishoudens met kinderen	2,4	2,6	3,4	3,5	4,0
kostwinner (2 personen)	1,8	2,4	2,6	3,3	2,9
alleenstaande >40 jaar	3,9	4,1	4,1	4,3	4,4
gepensioneerden met beperkt inkomen	2,5	2,4	2,8	2,9	2,6
welgestelde gepensioneerden	2,6	2,5	2,4	2,9	3,3

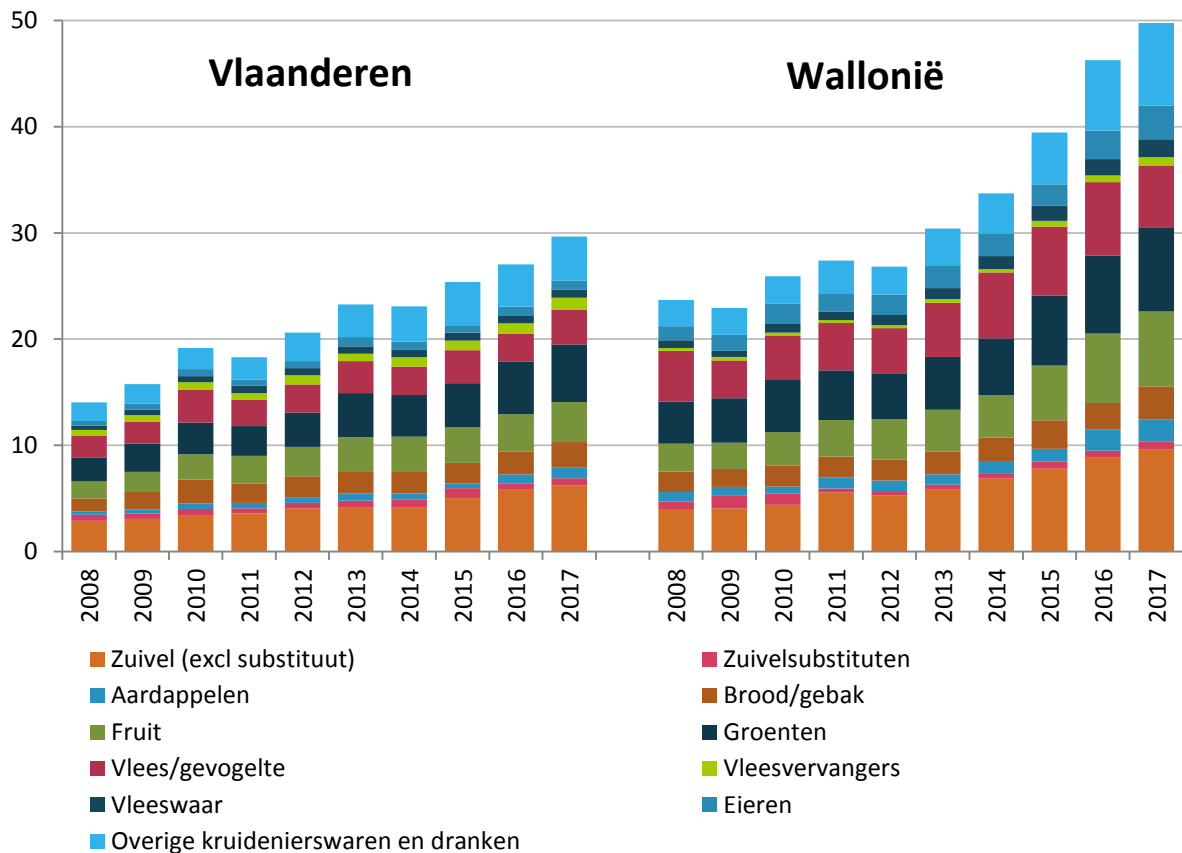
Bron: GfK Belgium voor VLAM

5.7 Biobestedingen per capita zitten in de lift

Qua besteding per hoofd van de bevolking per jaar staan biozuivel en biogroenten op één en twee. De koploper is biozuivel met gemiddeld 7,88 euro per Belg, gevolgd door de biogroenten met 6,69 euro. Verder volgen fruit (5,41 euro) en vlees/gevogelte (4,54 euro). Aan biobrood en -banket wordt 2,84 euro per Belg besteed. Bio-eieren volgen met 1,89 euro, bioaardappelen met 1,46 euro en biovleeswaren met 1,21 euro. De biovleesvervangers (1,05 euro) en biozuivelsubstituten (0,73 euro) sluiten de rij.

De Vlaamse per capita bestedingen verlopen volgens een gelijkaardige trend, maar op een lager niveau.

Figuur 23: besteding biologische voeding en dranken per categorie en per regio, in euro per capita, 2008-2017

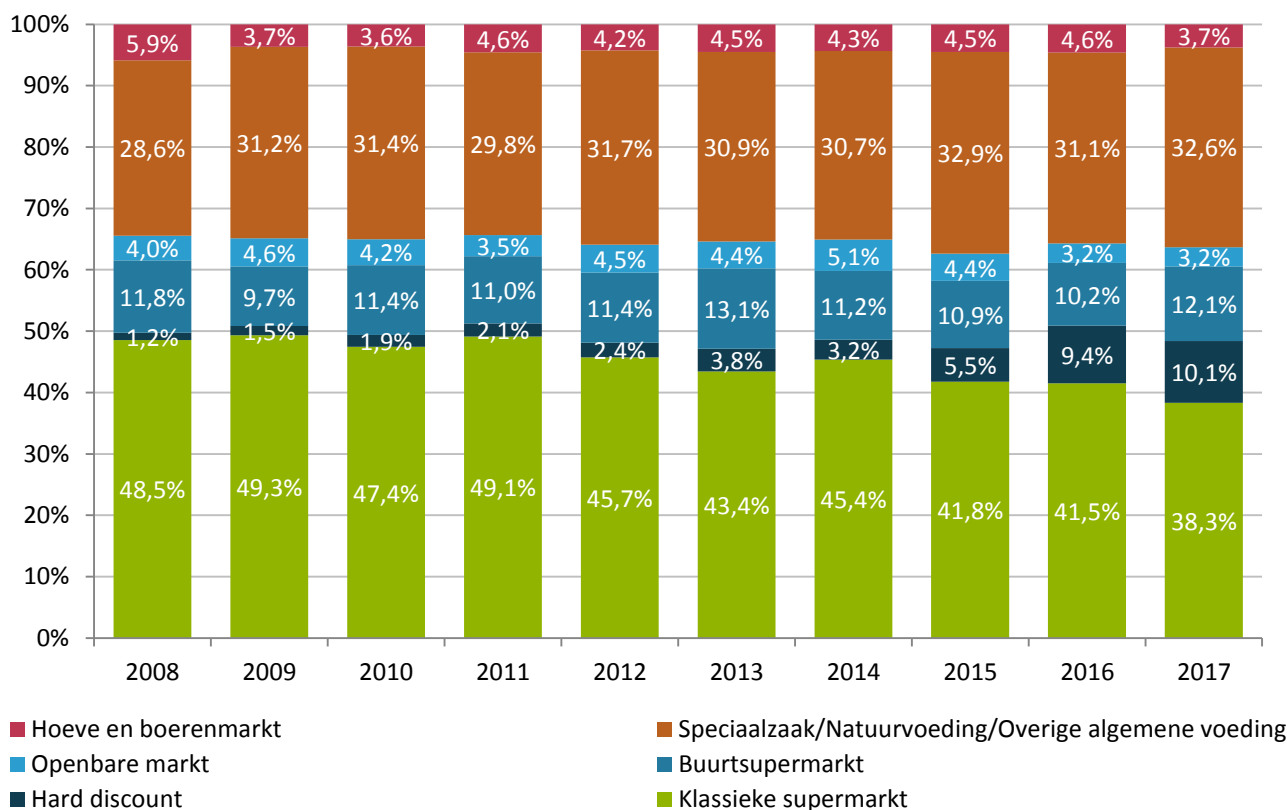
Bron: GfK Belgium voor VLAM

5.8 Klassieke supermarkt is belangrijkste biokanaal, maar hard discount is grootste groeier

De klassieke supermarkt (AH, Alma, Carrefour Planet/GB/Market, Champion Mestdagh, Colruyt, Cora, Delhaize De Leeuw, Makro, Match, Metro en Red Market) verloor behoorlijk wat terrein sinds 2008, maar blijft in 2017 het grootste biokanaal in België met een marktaandeel van 38 procent.

Op de tweede plaats volgt het gespecialiseerde kanaal (speciaalzaak/natuurvoeding/superettes waaronder ook bv. Bioplanet) met een aandeel van ca. 33%. De buurtsupermarkt (Carrefour Express, Okay, Spar, Delhaize Proxy enz.) is het derde belangrijkste kanaal voor biologische voeding met een marktaandeel van 12%, maar de hard discount (Aldi, Lidl) zit de buurtsupermarkt op de hielen. Met een marktaandeel van 10% blijft hard discount een kleinere speler op de biomarkt, maar het is wel het sterkst groeiende biokanaal. De rechtstreekse verkoop (via hoeve en boerenmarkt) en de openbare markt schommelen rond de 3 à 4% marktaandeel.

Figuur 24: distributiekanaal biologische voeding en dranken in België, aandelen op basis van besteding, 2008-2017

Bron: GfK Belgium voor VLAM

De hoevewinkel en de boerenmarkt zijn kanalen met een hoger percentage aan biologische producten in het assortiment dan gemiddeld. Een product op vijf in deze kanalen is biologisch. In het assortiment van de hard discount vinden we relatief gezien het minste biologische producten terug (1,4%).

Figuur 23: besteding biologische voeding en dranken per categorie en per regio, in euro per capita, 2008-2017 38

Figuur 24: distributiekanaalen biologische voeding en dranken in België, aandelen op basis van besteding, 2008-2017 39

TABELLENLIJST

Tabel 1: Vlaamse biologische landbouwbedrijven onder controle, stopzettingen en nieuwe aanmeldingen, per provincie, 2017	14
Tabel 2: areaal in omschakeling en biologisch in Vlaanderen, volgens teelgroep, hectare, 2017	16
Tabel 3: bedrijven met biologische dierlijke productie, Vlaanderen, 2013-2017	18
Tabel 4: biologische dieren onder controle, Vlaanderen, 2013-2017	18
Tabel 5: Vlaamse marktdeelnemers onder controle bio (excl. producenten), per marktactiviteit, 2013-2017	19
Tabel 6: verleende adviezen door Bio zoekt Boer (BzB) en omschakeling na adviesverlening, 2013-2017	20
Tabel 7: raming overheidsuitgaven voor de biologische sector, x 1.000 euro, 2013-2017	25
Tabel 8: aantal bedrijven met rechtstreekse steun, totaal uitbetaalde rechtstreekse steun en steun per bedrijf, opgesplitst naar totale landbouw en biosector, Vlaanderen, 2016	27
Tabel 9: raming overheidsuitgaven voor onderzoek en kennisuitwisseling in de biologische sector, in euro, 2014-2017	28
Tabel 10: marktaandeel bio vers in totale besteding verse voeding (excl. dranken), in percentage per kopersprofiel, België, 2013-2017	37

//

sierteelten (bloemen, bloembollen en -knollen, boomkweek e.a.)	5,10	2,43	7,53
Weiden en bossen	962,33	2071,87	3034,20
bebossing	21,25	8,04	29,29
begraasde niet-landbouwgrond	20,42	0,00	20,42
gebieden met natuurwaarde	0,00	256,24	256,24
grasland (niet gespecificeerd)	767,19	1560,47	2327,66
permanent grasland	138,99	190,59	329,58
tijdelijk grasland	11,85	51,75	63,60
weiland met bomen (>50/ha)	2,63	4,77	7,40
TOTAAL	2483,45	4883,45	7366,91

////////////////////////////////////